

KOLAB

Operacjonalizacja podejścia Community-Led Local Development (Rozwój lokalny kierowany przez społeczność)

Spis treści

1. Wstęp	2
2. Obszar / terytorium, w ramach którego może funkcjonować CLLD	4
3. Udział poszczególnych funduszy oraz przedmiot / obszar tematyczny	7
4. Lokalne “partnerstwo” – sposób powstania i funkcjonowania	11
5. Lokalna strategia rozwoju	14
6. Proces decyzyjny dotyczący LSR na szczeblu regionalnym.....	19
7. Realizacja LSR i podejmowanie bieżących decyzji z nią związanych na szczeblu lokalnym	21
8. Alokacje środków na LSR	24
9. Wsparcie i networking.....	25
10. System zarządzania/wdrażania związany z realizacją CLLD	26
11. Lista uczestników warsztatów	27
12. Aneks 1 Warunki brzegowe	29

1. WSTĘP

Niniejszy dokument stanowi podsumowanie trzech warsztatów, których celem było wypracowanie propozycji operacjonalizacji w polskich warunkach podejścia Community Led Local Development.

Warsztaty, których efektem jest niniejszy dokument, odbyły się w 25-26 kwietnia w Gdyni oraz 27 maja i 7 czerwca w Warszawie. Zostały one zainicjowane przez Departament Zarządzania EFS Ministerstwa Rozwoju Regionalnego oraz Pracownię Badań i Innowacji Społecznych Stocznia. Prowadzone były metodą KOLAB-u¹, której jednym z bardzo istotnych założeń jest to, że praca musi mieć charakter międzysektorowy. W zgodzie z tymi założeniami - w spotkaniach uczestniczyli przedstawiciele kilku departamentów Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, urzędów marszałkowskich, samorządów lokalnych, regionalnego ośrodka polityki społecznej, Lokalnych Grup Działania, Lokalnych Grup Rybackich oraz organizacji pozarządowych. W warsztatach wzięli także udział konsultanci zajmujący się rozwojem lokalnym.

Lista osób uczestniczących w warsztatach znajduje się na końcu dokumentu.

W czasie warsztatów wspólnie poszukiwaliśmy optymalnych rozwiązań korzystając zarówno z wiedzy i doświadczeń uczestników, jak i z inspiracji zagranicznych (podsumowanie ich przeglądu znajduje się w jednym z załączników). Warto dodać, że warsztaty KOLAB poprzedziło spotkanie przeglądowe zorganizowane 3 kwietnia br. przez Ministerstwo Rozwoju regionalnego, na którym przedstawiciele różnego rodzaju programów wspierających rozwój lokalny (działających obecnie i w przeszłości) dzielili się swoim doświadczeniem

i wskazywali zarówno na sukcesy swoich programów/podejść jak i te elementy, które okazały się problematyczne.

Niniejszy dokument stanowi podsumowanie naszych wspólnych prac warsztatowych. Wskazuje także wyraźnie te elementy, nad którymi nie udało nam się wystarczająco pochylić w ograniczonym czasie pracy warsztatowej i które tym samym wymagają jeszcze refleksji (zostały one oznaczone kolorem zielonym). W kilku kwestiach uczestnicy warsztatu mieli wyraźnie różne poglądy i przekonania – w takich sytuacjach wyraźnie to zaznaczaliśmy w dokumencie (dodatkowo oznaczając te fragmenty kolorem niebieskim).

Materiałowi towarzyszą dwa aneksy:

- a) Opis warunków brzegowych dla operacjonalizacji CLLD, przygotowany przez Departament Zarządzania EFS Ministerstwa Rozwoju Regionalnego. Stanowił on punkt wyjścia do naszych prac warsztatowych

¹ Więcej informacji o metodzie KOLAB-u i dotychczasowych jej zastosowaniach znajduje się na stronie www.kolab.pl.

b) Raport autorstwa Huberta Borowskiego „Wsparcie rozwoju angażującego lokalnej społeczności – wybrane doświadczenia zagraniczne”

Zgodnie z deklaracjami Ministerstwa Rozwoju Regionalnego w oparciu o prezentowany tu dokument zostaną podjęte w MRR dalsze prace służące uszczegółowieniu i operacjonalizacji (w tym stworzeniu wytyczne dla twórców regionalnych programów operacyjnych) przedstawionych w nim propozycji. .

2. OBSZAR / TERYTORIUM, W RAMACH KTÓREGO MOŻE FUNKCJONOWAĆ CLLD

Obszar (terytorium), na którym ma być realizowane podejście CLLD powinien być każdorazowo **jasno zdefiniowany i określony** we wniosku (o tym, gdzie i przez kogo następuje to określenie piszemy w dalszej części dokumentu). Obszar powinien być wyodrębniony w **relatywnie spójny sposób: pod względem społecznym i funkcjonalnym lub istniejących potrzeb i problemów**.

Co szczególnie ważne, **obszary**, na których może być realizowane podejście CLLD powinny być **rozłączne** – na jednym terenie nie może być realizowanych więcej niż jedna ogólna lokalna strategia rozwoju (LSR) w rozumieniu CLLD.

Zdania odrębne:

Nie było natomiast zgody wśród uczestników warsztatów odnośnie tego, czy na jednym obszarze może funkcjonować jednocześnie jedna ogólna strategia (LSR) i jedna branżowa (finansowana z Funduszu Rybackiego).

Większość osób biorących udział w warsztatach opowiedziała się wyraźnie za tym, by wprowadzić rozwiązanie wskazujące, że co do zasady powinna obowiązywać wyłącznie jedna strategia. Pojawił się jednak również głos odrębny, zgodnie z którym należy dopuścić wyjątki od tej ogólnej zasady, ale wyłącznie na bardzo precyzyjnie określonych warunkach. Intencją autorów tej propozycji było to, żeby stworzyć taką możliwość dla jasno zdefiniowanych obszarów o specyficznych potrzebach/warunkach związanych z kwestiami rybackimi. W takich przypadkach strategia branżowa musiałaby być spójna z tą ogólną strategią rozwoju danego obszaru. Rozwiązanie to miałyby w praktyce być stosowane odnośnie kilku nadmorskich terenów dzisiaj funkcjonujących LGR. Zdaniem części uczestników warsztatów istnienie takiej możliwości jest bardzo ważne dla przyszłości funkcjonowania zintegrowanych środowisk rybackich oraz poczucia ich podmiotowości i wpływu na kształtowanie polskiej polityki morskiej w ramach Strategii UE dla Regionu Morza Bałtyckiego.

Wielkość obszaru

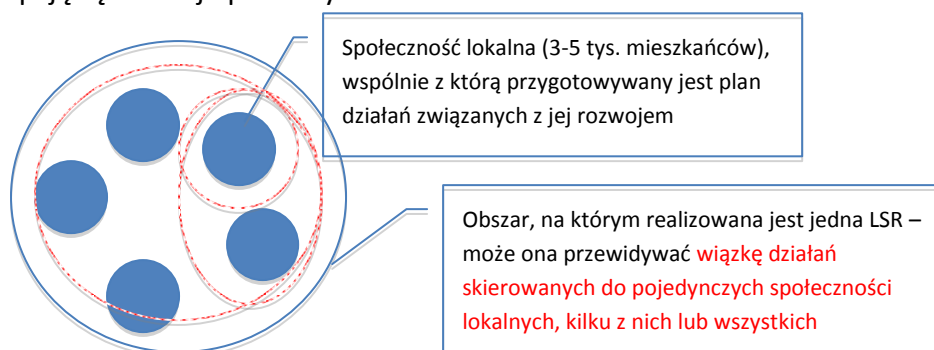
Wydaje się, że dość powszechny był pogląd, że to zasadniczo, to **gmina powinna być najmniejszą jednostką** obszaru, na którym może być realizowana jedna LSR. Przy takim założeniu podział na obszary realizujące LSR nie może przebiegać wewnątrz granic gmin, ale może przebiegać w poprzek powiatów.

Jednak w **przypadku dużych miast** możliwe powinno być tworzenie i realizacja LSR na **mniejszych obszarach** – dzielnicach albo wydzielonych częściach dzielnic (mniejszych niż gmina).

W czasie warsztatów pojawiła się koncepcja, że podejście CLLD (w ramach poszczególnych LSR) powinno być realizowane na możliwie małych obszarach – tak, by interwencja na poziomie lokalnym była możliwa, ale jednocześnie na tyle dużych by był to obszar funkcjonalny.

Mając na uwadze wymóg Komisji Europejskiej by podejście CLLD nie było realizowane na obszarach mniejszych niż 10 tys. mieszkańców, a jednocześnie mają świadomość, że prawdziwa i efektywna praca ze społecznością lokalną (i włączanie jej w definiowanie potrzeb) ma sens w szczególności w przypadku społeczności małych (do 3-5 tys. mieszkańców), pojawiła się propozycja by **jedna LSR obejmowała swoim zasięgiem do kilku gmin (z wyjątkiem miast), ale by w ramach jej mogły funkcjonować plany działań dla mniejszych społeczności lokalnych (kilkutysięcznych)**. Zgodnie z tą koncepcją przedsięwzięcia realizowane w ramach LSR mogłyby być kierowane osobno do każdej z tych mniejszych społeczności, ale mogą obejmować tylko kilka z nich, lub wszystkie. Co więcej, w koncepcji możliwy staje się scenariusz, w którym w ramach LSR realizowane są wyłącznie działania kierowane nie do wszystkich mieszkańców obszaru, na którym obowiązuje dana LSR, ale wyłącznie tych małych społeczności lokalnych, w których natężenie problemów jej największe (albo wręcz specyficznych grup docelowych w ramach obszaru CLLD). Owe wyodrębnienie może też następować jako wynik aktywności i zdolności do samoorganizacji poszczególnych środowisk (np. w obrębie kilku ulic, w sołectwie itd.)

Koncepcję tę ilustruje poniższy schemat:

Ważnym postulatem, który pojawił się w czasie warsztatów było to, żeby w myśleniu o CLLD odejść od administracyjnego klasyfikowania gmin – a zatem nie posługiwać się terminami gmina wiejska, miejska, wiejsko-miejska ale raczej liczebnością mieszkańców danego obszaru.

Obszary międzywojewódzkie

W czasie warsztatów pojawił się postulat, że powinna być dopuszczona możliwość tworzenia i realizacji CLLD także na obszarach znajdujących się na terenie kilku województw (na ich styku). W tej chwili funkcjonują 32 takie grupy i dlatego trzeba jednak poszukać optymalnego sposobu finansowania tworzenia i realizacji LSR na takich terenach (z kilku RPO). Nie zaproponowano jednak rozwiązań, które można zastosować dla realizacji międzywojewódzkich grup CLLD

3. UDZIAŁ POSZCZEGÓLNYCH FUNDUSZY ORAZ PRZEDMIOT / OBSZAR TEMATYCZNY

Zaangażowane fundusze

W powszechnej (lub niemal powszechnej) opinii uczestników warsztatu co do zasady **powinna istnieć możliwość finansowania realizacji LSR z czterech funduszy** (Europejskiego Funduszu Społecznego, Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego). Oczywiście w tym przypadku istniałyby obostrzenia związane ze specyfiką każdego z funduszy – np. realizacja CLLD w miastach powyżej 20 tys. nie mogłaby być finansowana z Funduszu Rolnego.

W ramach LSR każde z partnerstw lokalnych musiałyby wskazać, które elementy strategii chciałyby finansować z każdego z dostępnych funduszy. Oznacza to, że mogłoby uznać, że np. do realizacji przyjętej strategii wystarczające jest finansowanie tylko z jednego z nich, może także wskazać udział środków własnych (lokalnych), np. na finansowanie działań, które nie są kwalifikowalne w ramach żadnego z dostępnych funduszy. Ma to szczególne znaczenie z punktu widzenia przyszłości działań lokalnych już po ustaniu finansowania zewnętrznego)

Oczywiście w momencie akceptowania strategii na szczeblu regionalnym następowałaby weryfikacja, czy zaplanowane działania faktycznie mogą być finansowane ze wskazanych w LSR funduszy (piszemy o tym w punkcie 5.)

Przedstawiona w czasie spotkania w Warszawie wstępna propozycja MRR i Ministerstwa Rolnictwa zakładała, że fundusze strukturalne – EFRR i EFS pojawiałyby się niezależnie od podziału terytorium, natomiast na obszarach wiejskich i zależnych od rybactwa działałyby jako uzupełnienie wsparcia – nie mogłoby być wiodące na żadnym obszarze poniżej 20.000 mieszkańców.

Specyfika działań realizowanych w ramach CLLD

Kluczowe jest, aby **w ramach CLLD (ograniczyć lub zgoła uniemożliwić) subsydiowanie bieżących zadań samorządu** czy innych instytucji mu podległych. Sytuacje takie zdarzały się w obecnym okresie programowania, kiedy finansowane były np. stałe koszty instytucji publicznych w ramach (i pod pretekstem) tzw. projektów systemowych, których implementacje praktycznie automatycznie i z pominięciem elementarnej konkurencji administracja przyznaje sama sobie. Problem ten nie dotyczy, rzecz jasna, tylko środków przeznaczonych na CLLD, ale ogólnie funduszy unijnych.

Wielokrotnie w czasie warsztatów pojawiał się wątek dotyczący **skali (wielkości) projektów**, które mogłyby być finansowane w ramach CLLD.

Nie ulegało wątpliwości, że w ramach każdej z LSR w uproszczonym trybie powinny być finansowane małe projekty (wybierane w ramach **tzw. projektów parasolowych**², które będą otrzymywały lokalne partnerstwa realizujące LSR). W czasie warsztatów nie zdecydowano ostatecznie, jaka powinna być maksymalna wielkość tych „małych projektów” (ale mowa była o rzędzie wielkości od kilkudziesięciu do nawet 200-300 tysięcy, ale to raczej były sporadyczne głosy).

W czasie warsztatów pojawiły się **kontrowersje dotyczące sposobu wybierania i finansowania w ramach LSR projektów dużych**. Nie ulegało wątpliwości, że duże projekty również powinny być częścią całej lokalnej strategii rozwoju, bo stanowią one integralną część rozwoju społeczności lokalnej. Ponadto istniała zgoda co do tego, że te duże projekty powinny otrzymywać dodatkowe punkty za fakt, że są spójne z LSR i się w nią wpisują, że ich programowanie nastąpiło w wyniku procesu włączającego społeczność. Wśród uczestników warsztatu pojawiła się jednak rozbieżność kto miałby dokonywać tej weryfikacji i czy można stosować uproszczony tryb ich wyboru i finansowania.

Część uczestników bardzo wyraźnie opowiadała się za możliwością realizacji projektów parasolowych, argumentując, że ich brak jest pozbawieniem partnerstw decyzyjności odbiera im odpowiedzialność i czyni działania fasadowymi.

Propozycje uczestników w tym zakresie były bardzo zróżnicowane – od pełnej odpowiedzialności LGD (instytucja pośrednicząca) do ograniczenia tej roli jedynie do wyboru mikrograntów poprzez rozwiązania pośrednie. Mimo że nie osiągnięto w tej sprawie jednoznacznego porozumienia wydaje się, że rozwiązaniem optymalnym byłoby oparcie realizacji LSR o dwa typy projektów, składanych przez LGD do oceny właściwych IZ:

- projekty parasolowe, z których LGD będzie wspierała małe projekty lokalnych podmiotów, małe projekty byłyby oceniane w formule uproszczonej,; projekt parasolowy oceniany przez IZ w standardowym trybie obowiązującym dla danego RPO
- projekty własne LGD (projekty duże) – oceniane przez IZ w standardowym trybie obowiązującym dla danego RPO

Pojawił się także pomysł, by przy założeniu, że LSR dla danego obszaru jest zgodna ze strategiami: wojewódzką, powiatową i gminnymi, a rozwój ma być kierowany przez wspólnoty lokalne wprowadzić element opiniowania (ale tylko opiniowania) przez partnerstwo zgodności wniosków innych podmiotów, które aplikują do RPO i chcą realizować działania na terenie LSR. Aby zachować spójność, powinno to dotyczyć również wniosków przygotowywanych przez samorządy, ale koniecznie wnioskodawców „obcych”. W obecnym okresie finansowania były (i są jeszcze) sytuacje, w których podmioty zewnętrzne uzyskują dofinansowanie na realizację bez udziału grupy docelowej i dla których nie są w stanie zapewnić trwałości. Jednak, gdyby iść w tym kierunku, należałoby przemyśleć jak to w

² Podczas prac Grupy Tematycznej LEADER w Ministerstwie Rolnictwa zostały zaproponowane dosyć szczegółowe rozwiązania dotyczące projektów parasolowych. Można się z nimi zapoznać na stronie <http://ksow.pl/leader/grupa-tematyczna-ds-leader/xiii-posiedzenie.html>

praktyce zrobić (po pierwsze, dla partnerstw to będzie dodatkowa praca więc raczej to powinno zależeć od partnerstwa czy chce opiniować, po drugie, jak rozstrzygnąć kwestię przesyłania wniosków do kogoś poza listą ekspertów)

Jak się wydaje, zgodna była opinia, że przedsięwzięcia realizowane w ramach CLLD powinny mieć **charakter sieciowy / zintegrowany / „warkoczowy”** – pojedyncze inwestycje muszą zawsze generować wartość dodaną dla terytorium lub dla części terytoriów, mają się wzajemnie wzmacniać, stanowić spójną całość. Podejście oddolne ma stanowić wartość dodaną innych działań. Na tym polega istota CLLD.

Wydaje się, że nie było sprzeciwu uczestników warsztatu wobec pomysłu, by w ramach CLLD mogły być finansowane wyłącznie:

1. Inicjatywy zgłaszane przez indywidualne osoby/ pojedyncze instytucje (np. organizacje, przedsiębiorców), które mają społecznościowe oddziaływanie (jako element szerszych działań projektowych)

lub

2. projekty społecznościowe (angażujące społeczność, realizowane przez nią)

Otwarty katalog działań i tematów

Wydaje się, że zgoda panowała także co do tego, żeby **nie określać (w każdym razie ściślej niż to wynika z celów poszczególnych funduszy) zakresu tematycznego działań**, które społeczności lokalne mogłyby zapisywać w LSR i realizować w ramach CLLD.

Wśród argumentów przemawiających za tym podejściem pojawiały się m.in.:

- doświadczenia z obecnej perspektywy finansowej, gdy zapisy dotyczące zakresu tematycznego w LEADER-ze okazały się zbyt restrykcyjne i w konsekwencji doprowadziły do tego, że sztucznie zdecydowana większość strategii dotyczy rozwoju turystyki i zdarza się, że są one realizowane w oderwaniu od realnych potrzeb i potencjału danych społeczności;
- powszechne przekonanie, że pozostawienie szerokiego zakresu projektów umożliwia (wspiera) autentyczną partycypację społeczności lokalnych w tworzeniu LSR – jeśli zakres tematyczny jest zbyt ściśle określony odgórnie społeczności tracą na swej podmiotowości, są tylko realizatorem założeń zewnętrznych. W podejściu CLLD społeczność powinna mieć możliwość samodzielnego (lub ze wsparciem z zewnątrz) decydowania o typach działań wynikających z jej realnych potrzeb i zasobów;
- przekonanie, że pozostawienie szerokiego zakresu wspiera także innowacyjność rozwiązań projektowanych w lokalnych społecznościach.
- sytuacja, gdy tematyka projektów CLLD jest taka sama jak w innych funduszach, a funkcjonuje tylko limit wielkościowy powoduje, że jeśli grupa chce robić na swoim

terenie mniejsze projekty to musi zastosować mechanizm CLLD, co wydaje się być dobrym sposobem na zachęcenie do stosowania podejścia CLLD.

W czasie warsztatu w Gdyni pojawił się pogląd, że należy wprowadzić jednak pewne obostrzenie wykraczające poza te wynikające ze specyfiki poszczególnych funduszy. Zgodnie z tą propozycją wykluczyć należy **uzyskiwanie równoległego wsparcia z pozostałych osi priorytetowych w RPO na konkretne działania (specyficzne cele) na obszarze objętych daną LSR i wskazane już do finansowania w jej ramach**. Dzięki temu LSR będą bardziej konkretne (będą dotyczyły konkretnego problemu do rozwiązania), a jednocześnie nie dojdzie do sytuacji, gdy na jednym terenie realizowanych jest kilka niemal identycznych projektów nastawionych na ten sam cel i kompletnie niesynchronizowanych. Będzie to także mechanizm zapobiegający podwójnemu finansowaniu.³

W czasie drugiego warsztatu (w Warszawie) coraz silniej wybrzmiewał argument, że odróżnienie powinno być jednak kwotowe – w ramach CLLD mogłyby być realizowane przedsięwzięcia o mniejszych budżetach, a w ramach pozostałych osi priorytetowych RPO te większe (choć nie było rozmowy gdzie powinna przebiegać granica między jednymi a drugimi).

Mechanizm „czerwonego guzika”

Władze regionalne (a w przypadku Funduszy Rolnego i Rybackiego – Ministerstwo Rolnictwa) muszą mieć (w szczególnych przypadkach) możliwość wyrażenia w sposób skuteczny braku zgody na finansowanie niektórych LSR lub ich fragmentów. Chodzi jednak o sytuacje skrajne i wyjątkowe – rodzaj zabezpieczania / veta (stąd metafora czerwonego guzika). Procedura ta nie powinna odebrać podmiotowości i decyzyjności lokalnym środowiskom). Powody uruchomienia veta mogą być różnorodne:

- przewidywane w LSR działania są niekwalifikowalne
- przewidywane w LSR działania są skrajnie nieracjonalne, np. są absurdalnie drogie albo wskazują na nierealne lub drugorzędne problemy
- LSR jest w rażący sposób niespójna logicznie
- LSR stoi w jawnej sprzeczności z innymi dokumentami strategicznymi, w szczególności gdy w sposób wyraźny koliduje z szerszymi strategiami wdrażanymi dla danego terytorium

³ Pojawił się jednak też kontrargument, zgodnie z którym przy wprowadzeniu ograniczenia kwotowego projektów do 50-100 tys. PLN to obostrzenie wydaje się bezzasadne. Synchronizację zapewni opiniowanie zgodności z LSR, a operator regionalny ma wiedzę o wskaźnikach jakie partnerstwo zobowiązało się osiągnąć, więc będzie wiedział co jeszcze ma do zrobienia na danym terenie.

4. LOKALNE “PARTNERSTWO” – SPOSÓB POWSTAWANIA I FUNKCJONOWANIA

Na początek uwaga natury ogólnej:

Uczestnicy warsztatu mieli różne opinie dotyczące tego, czy należy czy też nie powtarzać wymaganą formę prawną lokalnych partnerstw, czyli stowarzyszenia. Część osób uważała, że zasadnym byłoby trzymanie się przepisów prawa o tworzeniu stowarzyszeń, bo wtedy złożenie wniosku do sądu należy do komitetu założycielskiego i w tej sytuacji nie ma potrzeby rozbudowywania terminologii w tym zakresie (bo powtarzamy ją z poprzedniego okresu programowania). Pozostali uczestnicy twierdzili, że nie należy narzucać jednej formy prawnej, a co więcej trzeba oczekiwać od lokalnych inicjatorów, by włączali w budowanie strategii i wybór projektów społeczności, a nie tylko członków stowarzyszenia.

Zwrócono także uwagę, że prawo o stowarzyszeniach nie przewiduje możliwości współistnienia w jednym stowarzyszeniu osób fizycznych i osób prawnych. Jeżeli to mają być partnerstwa trójsektorowe, to powinno to się dziać na innej podstawie prawnej (mogą mieć taką samą strukturę wewnętrzną). Ponadto Ustawa o samorządach nie pozwala JST przystępować do organizacji innych niż skupiających JST.

W związku z tym KOLAB nie rozstrzygnął formy prawnej, jaka powinno mieć lokalne partnerstwo.

Grupa inicjatywna

Grupa inicjatywna powstaje jeszcze przed zainicjowaniem prac nad LSR. Grupa ta może (ale nie musi) wnioskować (samodzielnie albo za pośrednictwem jakiejś instytucji) o środki na działania przygotowawcze związane z tworzeniem LSR. O wymogach z tym związanych wspominamy w punkcie 4. opisując sposób powstawania Strategii.

Szeroki komitet

W wyniku działań prowadzonych przez grupę inicjatywną musi (zapewne stopniowo) powstać szeroki komitet (np. kilkudziesięcioosobowy), którego członkami będą przedstawiciele wszystkich sektorów a także, być może, po prostu osoby ważne dla danej społeczności i cieszące się w niej autorytetem. Chodzi o grono osób, którzy są kluczowymi aktorami na danym terenie - przedstawiciele władzy lokalnej (w tym także różnego rodzaju instytucji publicznych, np. OPS, PUP, biblioteka, szkoła), organizacji pozarządowych, biznesu, aktywnych mieszkańców, spółdzielni (w przypadku miast), lokalnych mediów.

W czasie warsztatu pojawiły się głosy, że w praktyce, w wielu już istniejących LGD będzie to walne zebranie członków stowarzyszenia (jeśli istotnie są one tak liczne i tak różnorodne) Ten wymóg jest szczególnie ważny bowiem stanowi fundament (wymóg konieczny choć nie wystarczający) społecznej legitymizacji tworzenia i wdrażania lokalnej strategii.

Prawdopodobnie w większości przypadków kluczową (ale nie większościową w sensie liczby członków) rolę w tym Komitecie będzie odgrywał samorząd. Niemniej należy zastosować takie mechanizmy, by ograniczyć ryzyko znane z LEADER-a, polegające na „przechwytywaniu” LGD przez samorządy i osoby w nich zatrudnione. Dlatego spełnienie ogólnego wymogu, zgodnie z którym przedstawiciele władz publicznych nie mogą przekraczać 50% powinno być traktowane restryktywnie a zatem także poprzez doliczanie do ich liczby tych, którzy w tej lub innej formie znajdują się na liście płac samorządu. W jednej z grup roboczych pojawiła się wręcz koncepcja, żeby samorząd pełnił wyłącznie rolę „komisji wyborczej”, by nie uczestniczył aktywnie w procesie decyzyjnym, ale by pełnił czysto służebną funkcję raczej czuwając nad poprawnością procesu i wspomagając go niż starając się wpływać na jego wynik.

Część uczestników warsztatu zwracała jednak uwagę, że ten postulat wymaga doprecyzowania. Tym bardziej, że na obszarach wiejskich najbardziej aktywnymi członkami stowarzyszeń są ludzie z wyższym wykształceniem i urzędnicy (w domyśle zatrudnieni w sektorze publicznym). W małych gminach sektor publiczny bywa największym pracodawcą (urzędy, szkoły, biblioteki, domy kultury) trudno uniknąć wielu ról społecznych aktywnych i zaangażowanych mieszkańców. Jest to problem opisywany w wielu badaniach, ale znacznie bardziej skomplikowany, bo przecież żona albo córka niezależnego przedsiębiorcy, członka partnerstwa bywa dyrektorką biblioteki lub szkoły zależnej od wójta... „Kolonizacja” części LGD przez samorządy jest dzisiaj faktem, ale gdzieś trzeba postawić na wybór takich nowych partnerstw, które pokażą wewnętrzne mechanizmy kontrolne. Może np. kadencja komitetu takiego czy innego niech trwa najwyżej 3 lata, albo co rok, czy dwa niech wymienia się jedna trzecia, przy określeniu maksymalnej długości kadencji.

Wydaje się, że to ten komitet ostatecznie powinien przyjąć LSR (oczywiście po włączeniu społeczności lokalnej w jej przygotowanie i konsultowanie). On też powinien prowadzić społeczny monitoring realizacji LSR, odwołując się także na tym etapie do opinii mieszkańców.

Zgodnie z jednym pomysłów zgłoszonych w Gdyni, to ten komitet powinien podejmować najważniejsze decyzje strategiczne, szeroko o nich informując. On powinien też decydować np. o lokalnym systemie instytucjonalnym związanym z realizacją CLLD na danym obszarze o zakresie swojej pracy, o tym kto będzie się zajmował wyborem projektów do finansowania i która instytucja ma technicznie zajmować się rozliczaniem projektów, która koordynacją, monitoringiem itd.

Komitet wykonawczy / zarząd w stowarzyszeniu

Opisany powyżej szeroki komitet nie może być instytucją, która na co dzień zarządza realizacją LSR, (choćby dlatego, że jest zbyt liczny). W związku z tym niezbędne wydaje się wyłonienie węższego grona, które będzie pełniło funkcje wykonawcze (zarządcze) – pojawiła

się wręcz propozycja, by to ono wybierało projekty w ramach LSR, o czym piszemy w punkcie 6.

Udział mieszkańców/społeczności lokalnych

O włączaniu mieszkańców piszemy szerzej w punkcie 4., wydaje się jednak, że przedstawiając „lokalny system instytucjonalny” warto pamiętać, że musi być w nim miejsce także na szeroko rozumianą społeczność – mieszkańców (w tym angażujących się osobiście i bezpośrednio), a nie tylko komitety (nawet szerokie).

5. LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU

Czym jest LSR?

W wyniku warsztatów uzgodniono, że chociaż powinno się wspierać tworzenie LSR będących całościową, zintegrowaną, wielosektorową i wielobranżową strategią rozwoju dla danego terytorium, to **jednak wymaganą będzie strategia dotycząca rozwoju związanego z wydatkowaniem funduszy w ramach CLLD. Dlatego też LSR powinna bardzo jednoznacznie określać, które cele/działania mają być realizowane w ramach tego podejścia i przy wsparciu których funduszy dedykowanych realizacji CLLD.**

Zdania odrębne:

Część uczestników warsztatu konsekwentnie postulowała by jednak LSR była tą strategią całościową – główną.

Dobrze by strategia obejmowała również działania finansowane ze środków samorządu, ze środków prywatnych czy społecznych, ale nie musi to być obligatoryjne (być może powinno być to premiowane dodatkowymi punktami). Najważniejsze jest by zawierała dobrze opisane działania, które mają być finansowane w ramach CLLD z części lub wszystkich dostępnych funduszy unijnych.

Zwracano także uwagę, że konieczne jest rozróżnienie między strategią, a planem działania konkretnej małej społeczności – strategia obejmuje dany obszar (kilka gmin), a mniejsze społeczności mogą i powinny mieć operacyjne plany działań (mogą one obejmować cały obszar, ale równie dobrze tylko niektóre jego fragmenty). Te plany działań (podobnie jak LSR) także powinny pozostawać na pewnym poziomie ogólności, a następnie być wypełniane konkretnymi działaniami (o których uruchamianiu i finansowaniu (?) w ramach uzgodnionych w strategii obszarów powinna decydować środowisko lokalne (LGD lub jej odpowiednik).

Partycypacyjny charakter LSR

Kluczowym wyznacznikiem LSR (warunkiem bez którego LSR nie może być zaakceptowana i finansowana w ramach CLLD) jest jej **partycypacyjny charakter**.

Partycypacyjność powinna być cechą charakterystyczną LSR na wszystkich etapach jej tworzenia i realizacji. W praktyce ma się przejawiać:

1) na etapie tworzenia strategii:

- na etapie definiowania problemów i wskazywania potrzeb (w prowadzeniu tzw. partycypacyjnej diagnozy),
- na etapie poszukiwania rozwiązań, które potem zasilają strategię,
- na etapie priorytetyzacji;
- na etapie konsultowania zapisów strategii

2) na etapie realizacji strategii

- poprzez realizację
 - projektów zgłaszanych przez indywidualne osoby / pojedyncze organizacje, ale mających społecznościowe oddziaływanie lub
 - projektów społecznościowych (angażujących społeczność, realizowane przez nią)
- poprzez udział społeczności lokalnej w decydowaniu, które projekty będą finansowane.

3) poprzez **zaangażowanie społeczności w ocenę realizacji tej strategii**, „partycypacyjne urefleksyjnienie”

Wymiar partycypacyjny CLLD nie powinien oznaczać tylko prowadzenia konsultacji. Trzeba na to zwrócić szczególną uwagę, bo istnieje zagrożenie, że samorzady będą zawężyły partycypacyjność właśnie do konsultacji. Tymczasem, równie lub nawet bardziej ważne są inne mechanizmy animacji i partycypacji obywatelskiej. Dlatego też w strategii powinno być wskazane co było/będzie konsultowane oraz jakie inne działania były/będą podejmowane w celu zapewnienia partycypacyjności.

Można sobie wyobrazić, że w niektórych przypadkach partycypacyjność będzie także polegała na mobilizowaniu lokalnej filantropii, pozyskiwaniu wkładu własnego przez lokalną społeczność – finansowego, rzeczowego czy też osobowego.

Co szczególnie ważne, strategia może być formie nieco „chropowata”, ale musi z niej wynikać, że poruszane zostały bardzo żywotne, konkretne problemy, które występują na danym terytorium.

Wydaje się, że wśród uczestników warsztatów panowała zgoda co do tego, że CLLD powinno wykształcać w społecznościach umiejętności porozumiewania się, wyrażania swoich opinii, ale także współodpowiedzialności za swój własny rozwój. Ta zdolność byłaby w istocie jednym z najważniejszych długofalowych rezultatów CLLD.

Zastanawiając się nad partycypacyjnym charakterem LSR zwróciliśmy uwagę, że w społecznościach będą różne grupy zaangażowane w jej tworzenie i różne muszą być oczekiwania co do ich aktywności i roli:

- 1) grupa wykonawczo-piszcząca strategię,
- 2) grupa liderów myślących strategicznie o rozwoju społeczności
- 3) inne środowiska, społeczności lokalne, które trzeba włączać w pisanie tej strategii.

W przypadku tej ostatniej bardzo różnorodnej grupy zapewne będą potrzebne zróżnicowane działania partycypacyjne skierowane do różnych jej części. Mogą to być podejścia tematyczne – rozmawiamy o konkretnych problemach / tematach; mogą to być podejścia branżowe – rozmawiamy z przedsiębiorcami, osobami starszymi itd., a mogą być podejścia

terytorialne – rozmawiamy o problemie, który dotyczy danego terytorium i na nim rozmawiamy ze wszystkimi aktorami.

Dla powodzenia CLLD niezbędne jest określenie minimalnych standardów partycypacji. Przy czym wydaje się, że te standardy nie mogą być identyczne dla wszystkich obszarów realizacji CLLD.

Po pierwsze, **różne powinny być to standardy gdy mowa o różnej wielkości obszaru** - inne dla CLLD realizowanego na terenie mniejszym niż jedna gmina inne na pokrywającym się z obszarem jednej gminy i w końcu różne, gdy LSR obejmuje obszar większy niż jedna gmina (wielogminny))

Po drugie standardy te powinny być **zróżnicowane ze względu na poziom „upartycypacyjnienia”** danego obszaru (**angażowania w proces decyzyjny i realizację lokalnej społeczności**) – innych minimalnych standardów należy oczekiwać w przypadku LSR tworzonych na obszarach o dużym doświadczeniu w realizacji różnych przedsięwzięć partycypacyjnych, a innych całkowicie początkujących.

Istotne wydaje się to, żeby mierzyć przyrost partycypacji, a nie narzucać standardy, które są nie do osiągnięcia albo zbyt mało ambitne jak na poziom danej społeczności.

Niezależnie od wielkości terytorium i poziomu „upartycypacyjnienia” wydaje się, że można wyodrębnić kilka kluczowych elementów:

- szerokie upublicznienie faktu tworzenia i realizacji strategii;
- sposób informowania mieszkańców i zapraszania ich do różnych etapów tworzenia i realizacji strategii;
- sposób zasięgnięcia opinii i przekazywania informacji zwrotnej mieszkańcom

Wydaje się, że dobrym rozwiązaniem byłoby gdyby jeszcze przed tworzeniem strategii wymagać od grup inicjatywnych przygotowania planu włączania społeczności lokalnych i pracy z nimi (z uwzględnieniem tych dwóch czynników, o których była mowa wyżej – terytorium i „upartycypacyjnienia”). Sposób wykonania tego planu (opis realizacji) stawałby się następnie częścią strategii, albo załącznikiem do niej. W strategii musiałby się znaleźć także plan dotyczące partycypacyjnej realizacji strategii i jej ewaluacji.

Tworzenie LSR i wsparcie na tym etapie

Koszty przygotowawcze obejmujące zadania w zakresie animacji i powołania LGD, przygotowanie LSR oraz koszty bieżące itp. powinny być ponoszone ze środków różnych funduszy proporcjonalnie do planowanego udziału tych funduszy w ogólnym budżecie LSR. W przypadku przygotowania działań o charakterze wyłącznie jednofunduszowym ww. koszty ponoszone są z tego funduszu. W przypadku rozszerzenia składu i zakresu działania istniejących LGD o kwestie związane z celami i zakresem interwencji funduszy strukturalnych (np. o kwestie społeczne lub inne) możliwe jest ponoszenie wydatków z właściwych funduszy

strukturalnych, z EFS i/lub EFRR. Rozwiązaniem do rozważenia jest także finansowanie animacji i wsparcia związanego z tworzenia LDG i LSR ze środków pomocy technicznej RPO.

Bez rozstrzygnięcia jeszcze tych kwestii w czasie warsztatów pojawiła się propozycja, żeby wnioski o środki na przygotowanie mogła złożyć wspomniana już w punkcie 3. **grupa inicjatywna** (reprezentowana przez jakąś instytucję np. lokalną organizację pozarządową, LOG). Na tym etapie niezbędne byłoby wykazanie potencjału społeczności lokalnej do współpracy, do wspólnej identyfikacji problemów - pokazać dotychczasowe doświadczenie, wskazać co do tej pory zostało zrobione w zakresie analizy głównych interesariuszy. Nie powinno się natomiast wymagać w tym momencie rozbudowanej diagnozy, przedstawiania konkretnych danych itd. Chodzi raczej o formę listu motywacyjnego. Co ważne, musi z niego wynikać, że grupa inicjatywna / czy też wnioskująca organizacja reprezentuje społeczność, że jest w niej rozpoznawalna.

Fundusze, o które będzie wnioskować grupa inicjatywna lub w jej imieniu jakaś instytucja mogą być wykorzystane na:

- **pracę animacyjną ze społecznościami wymagającymi szczególnego wsparcia** - chodzi o rodzaj „kroku zero” – tak by społeczności te mogły w sposób autentyczny uczestniczyć w definiowaniu potrzeb i wskazywaniu pożądanych rozwiązań. Efektem tej pracy powinny być plany działań dla tych społeczności;
- **inne działania związane z przygotowaniem strategii – a) prowadzenie różnego rodzaju procesów konsultacyjnych związanych z samą strategią, ale również b) na współpracę z facylitatorem /animatorem / doradcą** (o ile taka będzie wola grupy inicjatywnej/komitecie). Co ważne, ten rodzaj wsparcia musi być dostosowany indywidualnie do potrzeb danej społeczności. Osoba ta może zarówno wspierać na etapie tworzenia strategii, jak i później – już na etapie realizacji. Wydaje się, że powinno być także możliwe (o ile okaże się to wskazane) finansowanie także **c) wizyt studyjnych w innych instytucjach/gminach** w Polsce, które tego rodzaju procesy mają już za sobą. Bardzo często dopiero w czasie tego rodzaju wizyt i rozmów „na miejscu” udaje się przekonać osoby decyzyjne, że włączanie społeczności w programowanie rozwoju jest możliwe i wartościowe.

Po uzyskaniu wsparcia na przygotowanie, czas na stworzenie strategii powinien być określony, ale wystarczająco długi by dobrze taki dokument przygotować, zatwierdzić i złożyć do oceny na szczeblu regionalnym.

Już po złożeniu strategii powinna nastąpić jej „obrona”. Chodzi o prosty mechanizm, w którym grupa autorska strategii powinna mieć możliwość opowiedzenia o niej i odpowiedzenia na pytania. Wydaje się, że byłby to dobry sposób na odróżnienie strategii pisanych według jednego wzoru (przez zawodowych konsultantów ds. strategii rozwoju) od strategii tworzonych oddolnie przez społeczność.

Wziąwszy pod uwagę, że LSR może być broniona więcej niż jeden raz (w pewnym sensie może trafić „do poprawki”, spotkanie z osobami, które formułują oceny na jej temat może być bardzo cenną wskazówką dotyczącą tego w jakim kierunku powinna się ona zmieniać).

Elementy LSR

Lokalna Strategia Rozwoju musi zawierać **podstawowe elementy każdej strategii** – musi określać obszar, na którym ma być realizowana oraz posiadać opis potrzeb, kierunki rozwoju, cele, wskaźniki itd.

Strategia musi być przygotowana zgodnie (przynajmniej niesprzecznie) ze strategią wojewódzką, z celami poszczególnych programów (w tym RPO), z celami poszczególnych funduszy. Wskaźniki realizacji LSR muszą się odnosić do wskaźników RPO – by było, że realizuje cele RPO, Funduszu Rybackiego czy Rolnego.

Wydaje się, że nie jest konieczne formalne uzgadnianie strategii z jednostkami samorządu terytorialnego, które funkcjonują na danym obszarze, bowiem w samej treści strategii musi być przedstawiona analiza zgodności – trzeba określić, że dana LSR jest zgodna z lokalną polityką.

Tym, co ją wyróżnia na tle innych dokumentów strategicznych, to wymóg przedstawienia „dowodów na partycypacyjność” – zarówno w trakcie jej tworzenia (np. opisu procesu partycypacyjnego, uwzględniającego uczestnictwo lokalnej społeczności), jak i później – na etapie realizacji.

Wydaje się, że niezbędne będzie przygotowanie **minimalnych standardów, jakie musi spełnić dana strategia, by można ją było uznać za powstałą w sposób partycypacyjny**. Tego rodzaju standardy można przy niewielkim wysiłku opracować korzystając z doświadczeń chociażby projektu „Decydujmy razem”, wcześniejszych doświadczeń Centrum Aktywności Lokalnej czy prowadzonego przez Stocznnię Laboratorium Partycypacji Obywatelskiej. Pomocą może być także „7 zasad konsultacji”, które powstały w zeszłym roku w ramach wspólnych prac przedstawicieli rządu i strony społecznej, i które mają stanowić standard dla konsultacji prowadzonych na szczeblu centralnym, a także „Kanon konsultacji lokalnych”, który powstaje obecnie na zlecenie Kancelarii Prezydenta RP.

Wydaje się, że jednym z takich minimalnych warunków (aczkolwiek z całą pewnością niewystarczającym) jest upublicznianie projektu i konsultacje społeczne propozycji strategii. Warto będzie jednak sięgnąć po te bardziej ambitne i odwołujące się do społeczności warunki – np. włączenie mieszkańców w tworzenie mapy potrzeb.

W ramach strategii niezbędne powinno być **wykazanie w jaki sposób będzie prowadzona integracja / koordynacja projektów**. Chodzi o pokazanie na czym polega wartość dodana wynikająca z kompleksowej realizacji zaplanowanych projektów względem ich realizacji oddzielnie.

Ważne, że **zapisy strategii nie powinny być zbyt szczegółowe** – LSR nie ma być listą konkretnych projektów do realizacji.

6. PROCES DECYZYJNY DOTYCZĄCY LSR NA SZCZEBLU REGIONALNYM

Aby móc korzystać ze środków przewidzianych na realizację CLLD, każda LSR musi zostać zaakceptowana na szczeblu regionalnym.

Kryteria wyboru LSR

Wśród zaproponowanych w ramach warsztatu warszawskiego **szczególonych kryteriów** wyboru LSR pojawiły się:

1. Kryteria formalne:

- czy LSR zawiera elementy wymagane przez rozporządzenie;
- czy LSR została złożona przez odpowiedni podmiot.

2. Kryteria merytoryczne:

- ocena stopnia partycypacyjności tworzenia i realizacji strategii (konieczność spełnienia określonych standardów);
- realność możliwości wdrożenia strategii;
- jakość diagnozy (w tym partycypacyjności jej tworzenia)
- co najmniej niesprzeczność ze strategiami lokalnymi i strategią regionalną⁴;
- innowacyjność zaplanowanych działań;
- komplementarność działań przewidzianych do finansowania z różnych funduszy - wartość dodana wynikająca z połączenia funduszy (elementów twardych i miękkich);
- ocena jakości celów i wskaźników LSR (twardych, miękkich);
- ocena kryteriów wyboru projektów przez komitet;
- racjonalność strategii – na ile koszty są uzasadnione z punktu widzenia realizacji strategii, na ile spójna logicznie jest strategia;
- struktura dystrybucji środków i działań - czy strategia zarysowuje różnorodność instytucjonalną i terytorialną;
- przejrzysta procedura funkcjonowania komitetu wybierającego i zasady wyboru projektów, zapewniająca jawność podejmowania decyzji, udział społeczności lokalnej w jej podejmowaniu oraz ew. zasady odwołań wnioskodawców;

⁴ W tej kwestii pojawiło się zdanie odrębne, zgodnie z którym projekty muszą być zgodne z celami poszczególnych programów i funduszy. Wydaje się jednak, że dyskusja w grupie doprowadziła do konkluzji, że projekty nie mogą być z nimi sprzeczne, oczywiście w ramach wydatków kwalifikowalnych w danym programie. Parafrazując istotą tego rozumienia jest to, że „to co nie jest zabronione, jest dozwolone”, pod warunkiem, że zostało przedyskutowane i zatwierdzone w lokalnej społeczności.

- ocena „dodatkowości” – LSR nie powinna wyłączać samorządów z realizacji i opłacania obowiązkowych zadań władzy, ale wskazywać na ich dodatkowość (tzw. addytywność)

Odnośnie ostatniego punktu część uczestników warsztatu zwracała uwagę, że w związku z kryzysem finansów samorządowych ograniczona będzie możliwość realizacji nawet zadań podstawowych. Trudno będzie odróżnić jedne od drugich. Grupa ta postulowała by zapisać to miękko – jako zasadę do stosowania/ kierunku.

Jasno musi być określone, które elementy mogą podlegać poprawie/uzupełnieniu w trakcie prac nad LSR i ewentualnych kolejnych jej wersji.

Komitet oceniający LSR na szczeblu regionalnym (wspólny wysoki komitet)

Najbardziej zasadne byłoby łączne ocenianie strategii przez jeden komitet, w którym zasiadali by przedstawiciele regionu oraz instytucji zarządzających każdym funduszem, przy wsparciu którego ma być realizowana dana LSR. To rozwiązanie pozwoliłoby podchodzić kompleksowo do strategii, a jednocześnie ocenić ją pod kątem kryteriów przyjętych osobno przez każdy z funduszy.

Komitet powinien składać się z:

- a) przedstawicieli departamentów merytorycznych w Urzędzie Marszałkowskim odpowiedzialnych za poszczególne fundusze.
- b) przedstawicieli ministerstw, którzy pełniliby rolę obserwatorów procesu („notariusza”). Ich rolą byłoby czuwanie, czy cała procedura jest wykonywana według obowiązujących zasad i bezstronnie. Dyskutowana też była możliwość uczestnictwa przedstawicieli ministerstw z prawem głosu. To, który z wariantów zastosować powinna być przedmiotem dalszej dyskusji.
- c) osoby delegowane przez wojewódzkie rady działalności pożytku publicznego
- d) przedstawiciele przedsiębiorców (lub szerzej: pracodawców i pracobiorców) - wyłaniani przez wojewódzkie komisje dialogu społecznego

Skład komitetu powinien utrzymywać proporcje: 50% urzędników i 50% przedstawiciele innych środowisk. Oczywiście jego członkowie muszą przestrzegać zasad unikania konfliktu interesów. Należałoby określić jasną procedurę wyłączenia tak, by uniknąć sytuacji w której osoby oceniające wybór LGD są jednocześnie członkami aplikującej LGD lub autorami LSR.

Wydaje się, że dalszego rozstrzygnięcia wymaga kto dokładnie będzie sprawdzał „partycypacyjność” strategii – czy te kompetencje będą posiadali członkowie komitetu, czy potrzebna jest ekspercka wiedza z zewnątrz.

Rola ekspertów

LSR podlegałyby ocenie ekspertów. Mogłyby to być osoby figurujące na certyfikowanej liście ekspertów o odpowiednich kompetencjach (krajowej lub regionalnej). Ich rolą byłoby opiniowanie strategii dwuetapowo:

- w pierwszym, wstępnym etapie – dostarczając informację zwrotną co jest dobre w danej LSR, a czego w niej brakuje, a także wstępnie określając wartość punktową strategii. Eksperti na tym etapie wskazywaliby, co trzeba uzupełnić w danej LSR, żeby była lepsza.
- podczas publicznej obrony LSR

Procedura oceny LSR

1. Ocena formalna dokonywana przez pracowników urzędu marszałkowskiego
2. Ocena merytoryczna dokonywana przez ekspertów – pierwsza, wstępna ocena, która stanowi informację zwrotną dla autorów LSR co w strategii wymaga poprawy
3. Po niezbędnych uzupełnieniach strategia ponownie trafia do urzędu marszałkowskiego
4. Publiczna obrona tej strategii, podczas której eksperci publicznie mówią o swojej ocenie, a grupa ma możliwość bronięcia swojej strategii
5. Ostateczna decyzja dotycząca LSR podejmowana jest przez cały komitet, po zapoznaniu się z ocenami ekspertów.

To rozwiązanie wymaga dalszych rozstrzygnięć, ale będzie to możliwe dopiero wtedy gdy będzie wiadomo, jak „rzadkim dobrem” są środki w ramach osi CLLD – czy są dostępne dla każdego partnerstwa, czy tylko dla części. Rozważane były różne mechanizmy wyrażania ocen w ramach poszczególnych kryteriów LSR (niektóre kryteria powinny mieć charakter zero/jeden inne przyjmować skale porządkowe (A,B,C,D) inne być może mogą być wyrażane przez skalę interwałową / liczbową (punktu np. 1 do 10). Bardzo dużo zależy od tego czy chodzi o to czy konkretne LSR musi spełnić określone kryteria, aby sięgnąć po wstępnie alokowane na dane terytorium środki (innymi słowy konkuruje „sama ze sobą” czy też rankingi służą porównywaniu LSR „pomiędzy sobą” Można wyobrazić sobie łączenie obydwu podejść – np. w pierwszym etapie podejście pierwsze a gdyby zostały środki (nie wszyscy złożą i obronią LSR) przekazanie pozostałej puli do otwartego konkursu (podejście drugie), w którym konkurują pomiędzy sobą poszczególne terytoria/projekty.

7. REALIZACJA LSR I PODEJMOWANIE BIEŻĄCYCH DECYZJI Z NIĄ ZWIĄZANYCH NA SZCZEBLU LOKALNYM

„Wysoki komitet” (wojewódzki) wspólnie wybiera daną strategię – podpisuje albo czterostronny kontrakt albo 4 kontrakty. Na jego/ich podstawie określone są efekty, jakie mają być osiągnięte w ramach każdego ze źródeł finansowania oraz kwota przekazana i warunki realizacji (np. jawność procedur wyboru projektu)

Z punktu widzenia marszałka – w tym miejscu kończy się projekt w rozumieniu polityki spójności, a zaczynają się działania projektowe. Jeśli system ma być skupiony na efektach to strategia musi prowadzić do osiągnięcia określonych efektów za określone pieniądze. W związku z czym na poziomie zarządzania nie jest konieczna wiedza, co się dzieje z poszczególnymi mikroprojektami. Musi być pewność i kontrola, że wszystko jest w porządku pod względem proceduralnym, natomiast nie ma ingerencji czy konkretny projekt jest potrzebny. Marszałek widzi i ocenia tylko wskaźniki realizowalności strategii. Jeśli są z tym problemy, to np. zmniejszane jest finansowanie.

Ten pomysł spójny jest z postulatem, który kilkakrotnie pojawiał się w czasie warsztatów, by z funduszy strukturalnych wsparcie dla realizacji LSR pojawiało się w postaci projektów systemowych, parasolowych tzn. że dofinansowanie otrzymuje lokalne partnerstwo, wybiera mikroprojekty z finansowane z tych środków zgodne z LSR i odpowiada za prawidłowość wdrażania. Być może dobrym rozwiązaniem byłoby to, żeby cała strategia była realizowana w formie projektu parasolowego – wtedy lokalne partnerstwo będzie beneficjentem środków – nie instytucją pośredniczącą. Ona by zdobywała, otrzymywała środki i nimi dysponowała, ale nie byłby niezbędny proces certyfikacji. Byłby to też zapewne ważny argument w przekonywaniu do CLLD urzędów marszałkowskich bowiem ogranicza obawy przed gigantyczną pracą związaną z obsługą „drobnicy”. Byłaby to też dobra wiadomość dla rzeczywistych projektodawców bowiem na tym etapie tworzyłyby się „śluz” oddzielająca ich od często zawiłych procedur.

W czasie warsztatu pojawił się pomysł, żeby to **szeroki komitet** (opisany w punkcie 3.) pełnił **funkcję nadzorczą** związaną z realizacją LSR, ale to **komitet wykonawczy na bieżąco zajmował się realizacją LSR** i włączaniem w nią społeczności lokalnej.

Co ważne komitet ten może realizować albo projekty własne albo może dofinansowywać projekty (w tym mikroprojekty) innych podmiotów i osób. Optymalnym rozwiązaniem byłoby to, żeby w ramach mikroprojektów mogły być mieszane fundusze (dla EFS i EFRR na poziomie projektów mogłyby być miksowane – małe projekty dwufunduszowe). Jak LGD rozdzieli fundusze na projekty to jest ich własna decyzja.

W przypadku dofinansowania innych projektów procedura mogłaby wyglądać w ten sposób, że komitet wykonawczy ogłasza publicznie nabór podmiotów, które są zainteresowane udziałem w realizacji projektów służących realizacji celów LSR. W odpowiedzi na to ogłoszenie wszyscy zainteresowani przedstawiają swoje pomysły w postaci fiszek opisujących istotę planowanego przedsięwzięcia i skalę finansowania (na tym etapie nie wymaga się gotowych pełnych wniosków).

Następnie Komitet upublicznia te pomysły, tak by możliwie szerokie grono osób mogło się z nimi zapoznać i wyrazić swoją opinię (jest to też element zmniejszający ryzyko „głosowania po cichu na siebie”). Jednak ostatecznie to właśnie Komitet podejmuje decyzję o tym, czy dane przedsięwzięcie otrzymuje zgodę na finansowe wsparcie. Decyduje także z którego funduszu lub funduszy (jeśli np. projekt ma w sobie elementy „miękkie” i „twarde”)

przewidzianych w ramach LSR chciałby je sfinansować. Może też uznać, że dane przedsięwzięcie jest bardzo istotne z punktu widzenia realizacji LSR, ale nie jest kwalifikowalne w żadnym z dostępnych danej społeczności funduszy UE i chce je sfinansować ze środków lokalnych.

Mając taką kierunkową zgodę Komitetu (rodzaj „kluczyka”) wnioskodawca przygotowuje pełny wniosek i składa ją do Komitetu i jeśli nie popełnił żadnych formalnych błędów otrzymuje wsparcie (następuje podpisanie umowy, przelanie środków itd.).

W czasie warsztatów pojawił się pomysł stworzenia ogólnopolskiej bazy ekspertów, znających się na rozwoju lokalnym i partycypacji, powinni być przeszkoleni i akredytowani i każdy mikroprojekt mógłby być opiniowany przez eksperta spoza środowiska lokalnego, w którym jest realizowana dana LSR. Decyzja w sprawie zaangażowania eksperta należałaby do LGD i byłaby uzależniona od potrzeb danej LGD.

Ponadto, w czasie dyskusji pojawił się pomysł, że w tego rodzaju procedurach mogłyby być pomocne także doświadczenia związane z różnymi formami współdecydowania w ramach tzw. budżetów partycypacyjnych. Zresztą w ogóle być może w niektórych społecznościach ten „związek” moglibyśmy iść dalej. Wydaje się że do kwestii współdecydowania i wyborze konkretnych lokalnych projektów z udziałem samej społeczności zbliżamy się niejako „z dwóch stron” od strony CLLD oraz właśnie BP.

Wydaje się, że zgodziliśmy się co do tego, że ramach tych lokalnych naborów projektów mogą się pojawiać także **duże projekty, niekwalifikujące się do wsparcia CLLD**, które mogą być finansowane bezpośrednio z innych osi priorytetowych RPO lub z instytucji zarządzających programami rolnymi i rybackimi. Dobrze by było, gdyby te projekty, które są zgodne ze strategią otrzymywały bonus punktowy w pozostałych konkursach. Oznacza to, że kryteria wyboru projektów powinny być tak zdefiniowane, by była gratyfikacja dla projektów zgodnych z LSR.

W czasie warsztatu w Warszawie zasygnalizowano potrzebę stworzenia podstawy prawnej w polskim systemie – rozporządzenie powinno regulować prawa i obowiązki podmiotów, tak aby umowy LGD nie były tylko cywilnoprawne, ale by były regulowane przepisami prawa publicznego. To daje większe bezpieczeństwo osobom odpowiedzialnym za wybór projektów na poziomie LGD w przypadku gdy działają zgodnie z procedurami a podejmą decyzje, które niekoniecznie będą się podobały jakimś podmiotom lokalnym.

W umowie ramowej na finansowanie danej LSR trzeba będzie określić w jaki sposób będzie wyglądała procedura podejmowania decyzji na szczeblu lokalnym, kto musi wchodzić w skład tego komitetu, jak on proceduje, w jaki sposób są publikowane wyniki konkursów, a więc zasady proceduralne oraz to, że osoba oceniająca nie może być związana faktycznie z podmiotem ubiegającym się o dofinansowanie.

8. ALOKACJE ŚRODKÓW NA LSR

W propozycji jednej z grup pracujących w czasie warsztatu w Warszawie pojawił się pomysł mechanizmu wyznaczającego alokację środków na LSR.

Założenie jest takie, że musi istnieć odgórnie ustalony górny limit środków, jakie mogą być przyznane na realizację danej LSR w ramach CLLD. Jednak marszałek powinien móc zmniejszyć tę kwotę, bo stwierdzi, że część działań jest np. za droga.

Alokacja każdego z funduszy na daną gminę wchodzącą w skład terytorium, na którym realizowana jest wspólna LSR, wyliczana byłaby według nieco innych zasad:

- środki z EFS-u przyznawane byłyby zgodnie z algorytmem uwzględniającym natężenie problemów typu bezrobocie, ubóstwo oraz np. niskie wykształcenie mieszkańców
- EFRR: w oparciu o kwestie związane z tym funduszem czyli np. dostępność komunikacyjna, stopień rozwoju przedsiębiorczości,
- Fundusz Rolny i Rybacki – kwestia do określenia przez IZ.

Alokacje mogłyby być również wyliczane w oparciu o kryteria ilościowe np. tak jak w LEADERze – liczbę mieszkańców.

W oparciu o powyższe sposoby wyliczania (zapewne wymagające jeszcze doprecyzowania) określone by było do 60% łącznej kwoty przeznaczonej na dany obszar realizacji LSR. Pozostałe 40% obliczane byłoby już łącznie dla gmin tworzących dany obszar - wprost proporcjonalnie do liczby mieszkańców, ale schodkowo – dla 50 tys. 100 tys. i 150 tys. mieszkańców - im więcej ludzi na łącznym obszarze objętym daną LSR, tym więcej dostaje pieniędzy na działania. Natomiast koszty zarządu wyliczane byłyby spadkowo – im większa liczba ludności tym mniejsze koszty zarządzania per capita.

9. WSPARCIE I NETWORKING

O wsparciu przy tworzeniu LSR wspominaliśmy już w punkcie 4.

W tym miejscu warto uszczegółwić, że w czasie warsztatu pojawiały się głosy, że osoby wspierająca powstawanie LSR powinny mieć duże doświadczenie w tego rodzaju interwencjach i doradztwie – to powinno być grono osób o szczególnych predyspozycjach i dorobku. Chodzi o osoby, które zarówno będą pomocne w pokonywaniu konfliktów, dochodzeniu do konsensusu, ale także w projektowaniu i stosowaniu różnego rodzaju adekwatnych do danej sytuacji i kontekstu narzędzi partycypacyjnych.

Ważne, żeby były to każdorazowo osoby wybrane samodzielnie przez daną społeczność (być może spośród osób umieszczonych na liście rekomendowanej przez MRR), a nie narzucone odgórnie. Ważne też, by osoby te potrafiły doradzać, ale nie przechwytywać procesu i zachowywały swoją nieco zewnętrzną perspektywę. Trzeba też pamiętać, że różne terytoria mogą mieć różne potrzeby dotyczące obecności o wsparcia ze strony takiej osoby - w zależności od tego na jakim etapie rozwoju znajdują się te społeczności i jakie doświadczenia mają za sobą.

Poza wsparciem ze strony doradcy/animatora warto rozważyć na etapie przygotowawczym także inne formy – np. **dedykowane i szyte na miarę szkolenia** na miejscu dla przedstawicieli społeczności (kluczowych aktorów) z tworzenia strategii. Ważne, by raczej wyposażać lokalne społeczności w vouchery lub środki na ten cel (do zrealizowania w certyfikowanych instytucjach) czy niż z góry opłacać konkretne instytucje świadczące takie usługi.

Rozwiązaniem do rozważenia jest także finansowanie animacji i wsparcia związanego z tworzenia LDG i LSR ze środków pomocy technicznej RPO.

Ważne jest, aby w systemie CLLD pojawiło się jakieś miejsce lub miejsca (sieć) gdzie wiedza gromadzona w ramach realizacji CLLD była gromadzona i dystrybuowana. Powinno to być swoiste „centrum kompetencji rozwoju lokalnego”. Ważne jest żeby było ono wyraźnie odróżnione od mechanizmów kontroli i nadzoru i aby jej kompetencje merytoryczne były na najwyższym poziomie.

10. SYSTEM ZARZĄDZANIA/WDRAŻANIA ZWIĄZANY Z REALIZACJĄ CLLD

Tego tematu niestety prawie w ogóle nie udało się poruszyć w czasie warsztatów.

Wydaje się jednak, że myśląc o systemie zarządzania i wdrażania trzeba mieć na uwadze zarówno rozwiązania **na szczeblu regionalnym** (co już częściowo sygnalizowaliśmy w punkcie 5.), jak i **wymogi administracyjno-finansowe na szczeblu lokalnym** – na obszarze realizacji LSR.

11. LISTA UCZESTNIKÓW WARSZTATÓW

1. Daniel Baliński, Departament Koordynacji Polityki Strukturalnej MRR (pierwszy warsztat)
2. Janusz Bartczak, Polska Sieć LGD (warsztat drugi i trzeci)
3. Marcin Bożyk, Departament Rybołówstwa MRiRW (trzeci warsztat)
4. Jerzy Drązkiewicz, PAG Uniconsult (pierwszy warsztat)
5. Joanna Gierulską, Departament Rozwoju Obszarów Wiejskich MRiRW
6. Radosław Górecki, Departament Koordynacji Programów Regionalnych i Cyfryzacji MRR (trzeci warsztat)
7. Michał Guć, Urząd Miasta Gdynia (pierwszy warsztat)
8. Jarosław Józefczyk, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Gdyni (pierwszy warsztat)
9. Eliza Kaczmarek, Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego
10. Marek Kalupa, Departament Koordynacji Wdrażania Funduszy UE MRR (pierwszy warsztat)
11. Ryszard Kamiński, Forum Aktywizacji Obszarów Wiejskich (pierwszy i drugi warsztat)
12. Maciej Karaś, Słowińska Grupa Rybacka (trzeci warsztat)
13. Inga Kawalek, Partnerstwo Dorzecze Słupi (pierwszy warsztat)
14. Aleksandra Klimczuk, Słowińska Grupa Rybacka (warsztat pierwszy i drugi)
15. Zofia Komorowska, Pracownia Badań i Innowacji Społecznych Stocznia
16. Rafał Kończyk, Związek Stowarzyszeń Mazowiecki LEADER
17. Piotr Krasuski, Departament Zarządzania EFS MRR
18. Patrycja Krzykowiak, Stowarzyszenie Czas Przestrzeń Tożsamość (trzeci warsztat)
19. Rafał Laskowski, Departament Koordynacji Wdrażania Funduszy UE MRR (trzeci warsztat)
20. Małgorzata Lewandowska, Federacja Inicjatyw Oświatowych
21. Piotr Machański, Departament Koordynacji Programów Regionalnych i Cyfryzacji MRR (drugi warsztat)
22. Dominik Patora, Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego (pierwszy warsztat)
23. Jolanta Perkowska, Departament Rybołówstwa MRiRW (pierwszy i drugi warsztat)
24. Tomasz Potkański, Związek Miast Polskich (pierwszy i drugi warsztat)
25. Dorota Rybarska-Jarosz, Regionalny Ośrodek Pomocy Społecznej w Szczecinie (pierwszy i trzeci warsztat)
26. Bohdan Skrzypczak, Stowarzyszenie Centrum Aktywności Lokalnej

27. Magdalena Skwarska, Departament Koordynacji Polityki Strukturalnej MRR (drugi i trzeci warsztat)
28. Antoni Sobolewski, Stowarzyszenie Czas Przestrzeń Tożsamość (pierwszy i drugi warsztat)
29. Dorota Stronkowska, Akademia Rozwoju Filantropii (pierwszy i drugi warsztat)
30. Renata Tkaczyk, Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego (drugi i trzeci warsztat)
31. Piotr Wołkowiński
32. Jan Jakub Wygnański, Pracownia Badań i Innowacji Społecznych Stocznia

Wsparcie procesu: Elżbieta Świdrowska, Pracownia Badań i Innowacji Społecznych Stocznia

Prowadzenie: Marcin Dadel i Jac Jakubowski

12. ANEKS 1 WARUNKI BRZEGOWE

Warunki brzegowe dla opracowania produktu finalnego warsztatów KOLAB nt nowego instrumentu polityki spójności: *community-led local development* (CLLD)

Produkt finalny = optymalne rozwiązanie określające zakres wsparcia, obszary wsparcia oraz sposób zarządzania, wdrażania i koordynacji CLLD w Polsce przy wykorzystaniu funduszu/funduszy strukturalnych: EFS i/lub EFRR (w przypadku których instrument CLLD nie był dotychczas wykorzystywany) i przy uwzględnieniu/wykorzystaniu EFRROW i EFMR.

Produkt finalny będzie podstawą do stworzenia ramowych wytycznych Ministerstwa Rozwoju Regionalnego dla Instytucji Zarządzających Regionalnymi Programami Operacyjnymi.

Produkt zawiera następujące elementy:

1. zdefiniowane **wyzwania/problemy**, które mają być rozwiązane za pomocą CLLD, zidentyfikowany katalog potencjalnych **działań (tematów)** oraz projektów możliwych do realizacji w ramach CLLD

Warunki brzegowe:

- a. CLLD ma realizować cele strategii EU 2020 i cele krajowe, ma być ukierunkowane na rezultaty, strategie CLLD muszą zawierać rezultaty ilościowe i jakościowe spójne z programami dla poszczególnych funduszy (art. 29, 1 c)
- b. CLLD ma odpowiadać na potrzeby lokalne i uwzględniać lokalny potencjał (art. 28, 2 d), CLLD (strategia) nie może być działaniem „akcyjnym”, nakierowanym wyłącznie na pozyskanie finansowania z funduszu europejskich w obszarach, które zostaną wskazane, tylko ma być rzeczywistą odpowiedzią na lokalne problemy i potrzeby
- c. CLLD ma wprowadzać innowacje na poziomie lokalnym (art. 28, 2 d)
- d. CLLD ma charakteryzować podejście zintegrowane i wielosektorowe (art. 28, 2 c)
- e. zakres działań CLLD musi być zgodny z zakresem finansowania funduszy europejskich (art. 28, 4)
- f. CLLD ma realizować cele nakreślone w Założeniach UP i w strategicznych dokumentach krajowych (KSRR, KPZK)

2. zdefiniowany katalog potencjalnych **obszarów (terytoriów)**, które są najbardziej predestynowane do zastosowania na nich CLLD

Warunki brzegowe:

- a. CLLD będzie obowiązkowo realizowane w ramach krajowego programu dotyczącego rozwoju obszarów wiejskich (EFRROW) (art. 28, 1)
- b. CLLD ma być skierowana do wybranych obszarów/terytoriów subregionalnych; Liczba ludności objęta LSR to minimum 10 000, a maksimum 150 000 mieszkańców. Jako wyjątek limity te mogą zostać zmienione w

przypadku kiedy wymaga tego uwzględnienie specyficznych uwarunkowań terytorialnych danego obszaru. Taki wyjątek musi być jednak należycie uzasadniony w umowie partnerstwa lub w odpowiednim programie/programach. (art. 29, 6)

- c. Obszar objęty daną LSR powinien być spójny pod względem geograficznym, gospodarczym i społecznym

3. zakres wymaganych **rezultatów** realizacji CLLD, sposób ich weryfikacji i rozliczania

Warunki brzegowe

- a. CLLD ma realizować cele strategii EU 2020 i cele krajowe, ma być ukierunkowane na rezultaty,
- b. strategię CLLD muszą zawierać wymierne cele nakierowane na rezultaty (przy czym w zakresie rezultatów cele mogą być opisane ilościowo i jakościowo) (art. 29, 1 c)

4. określenie funduszy, które mają być wykorzystane przy zastosowaniu CLLD, roli jaką mają pełnić we wdrażaniu CLLD na poszczególnych terytoriach oraz ich wzajemnej koordynacji

Warunki brzegowe:

- a. CLLD będzie obowiązkowo realizowane z wykorzystaniem Europejskiego Funduszu Rolnego i Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz może być wspierane przez EFRR, EFS oraz EFMR (art. 28, 1)
- b. CLLD wspierane przez poszczególne fundusze odbywa się w ramach jednego lub więcej priorytetów danego programu/ów, zgodnie z przepisami regulującymi poszczególne fundusze (**art. 28, 5**)
- c. CLLD ma uwzględniać fakt, że dla poszczególnych funduszy będą obowiązywać różne zasady wynikające z przepisów rozporządzeń
- d. wsparcie z funduszy objętych WRS dla CLLD ma być „spójne i skoordynowane” między poszczególnymi funduszami co powinno być zapewnione m.in. poprzez skoordynowane rozwijanie potencjału instytucjonalnego, wybór i finansowanie lokalnych strategii rozwojowych kierowanych przez społeczność lokalną (LSR) oraz lokalnych grup działania (LGD) (art. 28, 3).

5. CLLD w systemie realizacji programów operacyjnych

Warunki brzegowe:

- a. Wsparcie CLLD przez poszczególne fundusze objęte WRS odbywa się w ramach jednego lub więcej priorytetów danego programu/ów, zgodnie z przepisami regulującymi poszczególne fundusze (art. 28, 5).
- b. W przypadku kiedy cała oś priorytetowa jest realizowana przy pomocy CLLD maksymalny poziom dofinansowania może zostać zwiększony o 10% (art. 110, 5)

6. zasady **tworzenia i finansowania** CLLD (partnerstw lokalnych i strategii), w tym kosztów zarządzania i funkcjonowania

Warunki brzegowe:

- a. CLLD musi być wspierane zgodnie ze specyficznymi zasadami obowiązującymi dla poszczególnych funduszy (art. 28, 5)
- b. skład partnerstwa, jego forma i sposób podejmowania decyzji: przedstawiciele publicznych i prywatnych lokalnych aktorów, przy czym na poziomie podejmowania decyzji ani władze publiczne, określone zgodnie z przepisami krajowymi, ani pojedyncza grupa interesu nie ma więcej niż 49% praw głosu. (art. 28, 2 b); partnerstwo może funkcjonować jako niesformalizowana grupa ale wówczas wskazuje głównego partnera, który będzie odpowiadał za kwestie finansowe i administracyjne albo konstytuuje się jako podmiot prawa (art. 30, 2).
- c. Wsparcie dla CLLD może obejmować:

- i. koszty wsparcia przygotowawczego, w tym: i) działania ukierunkowane na wspieranie budowy potencjału i tworzenie nowych grup oraz wsparcie małych projektów pilotażowych; ii) budowę potencjału, szkolenia i sieciowanie w celu przygotowania i wdrażania LSR;
- ii. realizację operacji w ramach LSR;
- iii. przygotowanie i realizację działań dotyczących współpracy LGD;
- iv. koszty bieżącej działalności związanej z zarządzaniem realizacją strategii, takie jak: koszty operacyjne, osobowe, szkolenia, dotyczące PR, finansowe, dotyczące monitorowania i ewaluacji strategii;
- v. działania animacyjne dotyczące LSR mające na celu ułatwienie wymiany informacji pomiędzy partnerami, promocji strategii oraz wsparcia potencjalnych beneficjentów w zakresie planowania operacji i przygotowania wniosków o dofinansowanie.

- d. łączne koszty bieżącej działalności i animacji nie mogą być większe niż 25% całkowitych wydatków publicznych poniesionych w ramach lokalnej strategii rozwoju.
- e. Fundusz wiodący: W przypadku decyzji komitetu wybierającego strategię o potrzebie realizacji LSR ze wsparciem więcej niż jednego funduszu, komitet może wyznaczyć, w zgodzie z krajowymi przepisami, tzw. *fundusz wiodący*, z którego wspierane byłyby wszystkie koszty bieżącej działalności oraz koszty animacji, związane z realizacją LSR (art. 28.4)
- f. Podstawowym dokumentem dla funkcjonowania CLLD są lokalne strategie rozwojowe kierowane przez społeczność lokalną (LSR). Jako minimum zawierać one muszą (art. 29.1): (a) określenie obszaru i liczby ludności objętych strategią; (b) analizę potrzeb rozwojowych i potencjału danego obszaru, w tym analizę SWOT; (c) opis strategii i jej celów, charakterystykę zintegrowanego i innowacyjnego charakteru strategii, hierarchię celów, w tym wymierne cele nakierowane na rezultaty (przy czym w zakresie rezultatów cele mogą być opisane ilościowo i jakościowo); (d) opis sposobu zaangażowania społeczności lokalnej w przygotowanie strategii; (e) plan

działań wskazujący przełożenie celów na działania; (f) opis sposobu zarządzania, monitorowania i ewaluacji, wskazujący potencjał lokalnej grupy działania do jej wdrażania; (g) plan finansowy, w tym planowaną alokację poszczególnych funduszy objętych WRS. Ponadto strategia powinna być spójna z odpowiednimi programami funduszy objętych WRS.

- g. wsparcie z funduszy objętych WRS dla CLLD ma być „spójne i skoordynowane” między poszczególnymi funduszami co powinno być zapewnione m.in. poprzez skoordynowane rozwijanie potencjału instytucjonalnego, wybór i finansowanie lokalnych strategii rozwojowych kierowanych przez społeczność lokalną (LSR) oraz lokalnych grup działania (LGD) (art. 28, 3).
- h. Wsparcie CLLD przez poszczególne fundusze objęte WRS odbywa się w ramach jednego lub więcej priorytetów danego programu/ów, zgodnie z przepisami regulującymi poszczególne fundusze (art. 28, 5)

7. rola, zadania i odpowiedzialność partnerstw lokalnych

Warunki brzegowe:

a. Minimalne zadania lokalnego partnerstwa (LGD) (art. 30, 1 i 3):

- i. przygotowanie i realizacja lokalnej strategii rozwoju
- ii. rozwijanie potencjału podmiotów lokalnych do opracowywania i wdrażania operacji;
- iii. opracowanie niedyskryminującej i przejrzystej procedury i obiektywnych kryteriów wyboru operacji, pozwalających na uniknięcie konfliktów interesów, gwarantujących że co najmniej 50% głosów wybierających pochodzi od partnerów spoza sektora publicznego oraz umożliwiających wybór w drodze procedury pisemnej;
- iv. zapewnienie spójności pomiędzy wybranymi operacjami a LSR poprzez uszeregowanie ich pod względem ważności dla realizacji celów LSR;
- v. przygotowanie i publikacja konkursów naboru projektów lub ciągłej procedury ich wyboru, w tym określenie kryteriów ich wyboru;
- vi. przyjmowanie i ocena wniosków o wsparcie;
- vii. wybór operacji i ustalanie kwoty wsparcia (w stosownych przypadkach, przed ich zatwierdzeniem, przedkładanie wniosków do odpowiedniego organu odpowiedzialnego za ostateczną weryfikację kwalifikowalności)⁵;
- viii. monitorowanie realizacji LSR i wspieranych operacji oraz prowadzenie szczegółowych działań ewaluacyjnych związanych z LSR.

b. Partnerstwo może być beneficjentem i realizować operacje zgodnie z lokalną strategią (art. 30, 4).

⁵ W przypadku działań dotyczących współpracy w ramach LGD [art. 31(1)c], zadania te mogą być realizowane przez odpowiednią Instytucję Zarządzającą.

8. sposób **wyboru lokalnej strategii rozwoju oraz projektów** realizowanych w ramach tej strategii (rola, zadania, odpowiedzialność poszczególnych instytucji, w tym partnerstw)

Warunki brzegowe:

- a. Państwa członkowskie określają kryteria wyboru LSR.
- b. Wybór i zatwierdzenie strategii: wyboru strategii dokonuje komitet powołany do tego przez odpowiednią instytucję zarządzającą/instytucje zarządzające. Strategię zatwierdza odpowiednia instytucja zarządzająca/instytucje zarządzające (art. 29, 3); Decyzja akceptująca strategię musi wskazywać alokację poszczególnych funduszy (art. 29, 5)
- c. Pierwszy nabór LSR powinien być sfinalizowany w ciągu 2 lat od przyjęcia umowy partnerstwa. Państwa członkowskie mogą dokonać dodatkowego wyboru LSR po tym terminie, jednak - jako generalna zasada - nie później niż do 31 grudnia 2017 r.
- d. wsparcie z funduszy objętych WRS dla CLLD ma być „spójne i skoordynowane” między poszczególnymi funduszami co powinno być zapewnione m.in. poprzez skoordynowane rozwijanie potencjału instytucjonalnego, wybór i finansowanie lokalnych strategii rozwojowych kierowanych przez społeczność lokalną (LSR) oraz lokalnych grup działania (LGD) (art. 28, 3).
- e. Wybór i zatwierdzenie projektów: niedyskryminująca i transparentna procedura oraz obiektywne kryteria wyboru, unikanie konfliktów interesów (co najmniej 50% głosów przy podejmowaniu decyzji o wyborze projektu należy do partnerów, obowiązuje procedura pisemna(art. 30, 3b)
- f. LGD może sama być beneficjentem i może wdrażać operacje w zgodzie z LSR.

9. nakreślony **system instytucjonalny zarządzania, wdrażania i koordynacji** funduszu/funduszy w ramach CLLD. Konieczne jest jasne przypisanie odpowiedzialności poszczególnych instytucji i partnerstw za realizację określonych zadań w ramach systemu, a także uwzględnienie różnych poziomów zarządzania funduszami europejskimi (EFS i EFRR – region, EFRROW i EFMR – region/kraj) i implikacji dla systemu wynikających z uzgodnień w zakresie pkt 1-7. Na system składają się następujące elementy:

- zarządzanie,
- zarządzanie finansowe i przepływy finansowe,
- kwalifikowalność
- kontrola,
- monitorowanie i sprawozdawczość,
- ewaluacja,
- mechanizmy koordynacji w zależności od przyjętego modelu zarządzania, w szczególności pomiędzy funduszami polityki spójności a EFRROW/EFMR